

En efterlängtd algflora

Algsamhällena vid Sveriges östersjökust består till största delen av havsalger, samma arter som finns på västkusten. Ändå räcker de vanliga algflororna ofta inte till när man ska artbestämma östersjöalgerna. Östersjöns låga salthalt gör att de flesta arter inte ser likadana ut som i Skagerrak eller Kattegatt. Många arter är betydligt mindre i storlek i Östersjön och några har en helt avvikande morfologi vid första anblicken, som exempelvis ekblading. En annan aspekt av Östersjöns algflora är att sötvattensarter förekommer tillsammans med saltvattensarter. Precis på samma sätt som man kan fånga abborre, gädda, strömming och torsk i samma nät i Östersjön, kan grönslick, rödsträfs, blåstång och kräkel växa i samma vik. Östersjöns unika algflora har i vetenskaplig litteratur beskrivits under mer än ett sekel av olika forskare, men har inte varit lättillgänglig för en större publik. Därför är den nya fotofloran *Alger vid Sveriges östersjökust* ett mycket efterlängtd bidrag till spridningen av kunskap om vår undervattensflora. Boken har sammanställts av algforskaren Anna Tolstoy och hennes medarbetare Katrin Österlund som har tagit de flesta undervattensbilderna.

Alger vid Sveriges östersjökust har getts ut av ArtDatabanken vid SLU i Uppsala med ekonomisk stöd av Världsnaturfonden. Det är en mycket vacker bok på närmare trehundra sidor som innehåller rikt illustrerade korta artbeskrivningar, beskrivningar av algsamhällena längs olika kustavsnitt, samt en blankett för inrapportering av fynd av rödlistade arter. Boken är utformad med många genomtänkta pedagogiska detaljer, som bladkanter färgade efter alggrupp, grön, brun och röd, samt blått för bestämningsnycklarna, förklaringar av de latinska namnen, och ofta flera bilder per art.

Första uppslaget visar en vattenyta och genast blir man nyfiken på vad som döljer sig under denna yta. Man blir inte besviken. Undervattensbilderna är mycket färggranna och skildrar alger i sin naturliga miljö. Några av mina personliga favoriter är olivslemming, murkelalg, ullsläke och kilrödblåd. Denna typ av avbildningar är ett relativt nytt inslag i algfloror och möjliggörs av dagens tekniska utveckling av både dykning och undervattensfotografi. Floran riktar sig delvis till sportdykare (och naturligtvis också snorklare) som härmed får ypperlig dokumentation för att känna igen många arter i fält. Artbestämningsnycklarna, utarbetade av Gustav Johansson och testade under många kurser i marin- och brackvattensekologi vid Uppsala universitet, är mycket användbara. De kräver dock oundvikligen mikroskop och viss biologisk utbildning, även om en utmärkt lista över facktermer inkluderats.

Floran riktar sig naturligtvis inte bara till sportdykare, utan också till naturvårdare, tjänsmän inom statliga verk, länsstyrelser och kommuner, skolor, studerande, forskare och amatörbiologer. Boken är värdefull för alla dessa grupper, framför allt tack vare alla de vackra fotografierna och det mycket lovvärda arbetet med att sätta svenska namn på många av arterna. Som algforskare blir man ändå lite besviken. Genom ett större samarbete med expertisen i landet hade boken kunnat bli ännu bättre. En hel del arter klumpas ihop, till exempel alla *Vaucheria*-arter och ett antal *Enteromorpha*-arter. Även om boken begränsar sig till alger som är

synliga för blotta ögat är mikroskopbilder ytterst viktiga eftersom många av trådalgerna endast kan artbestämmas med säkerhet i mikroskop. Här finns det många bra bilder, men också brister: Trådslick och molnslick skiljer sig i kloroplasternas struktur men det är tyvärr omöjligt att se kloroplasterna i bokens bilder på trådslick. Mikroskopbilderna på exempelvis *Enteromorpha*-arterna borde absolut ha varit bättre.

En annan svaghet i boken är att ett tjugofemtal arter – utav de nästan ett hundra som beskrivs i detalj – endast är illustrerade med pressat herbariematerial eller teckningar kopierade från böcker. Varför finns inte fotografier på – visserligen små men mycket vanliga – östersjölager som *Oedogonium*, *Mougeotia* och *Stigeoclonium*? Jag saknar också någon stor art, till exempel bladtång *Laminaria saccharina*, som förekommer vid Davids bank mellan Bornholm och Skåne. Det hade varit värdefullt att få denna art dokumenterad vid sin yttersta utbredningsgräns.

Trots nämnda svagheter kan jag varmt rekommendera boken. Boken är den enda populärvetenskapliga algfloran för Sveriges östersjökust. För den som inte vet mycket om alger kommer den att öppna en helt ny värld. För den som redan kan mycket kommer den att vara ett uppskattat tillskott tack vare de vackra bilderna. Floran är utmärkt för användning inom undervisningen, både vid skolor och universitet, och förhoppningsvis kommer den att inspirera en och annan framtida algforskare. *Alger vid Sveriges östersjökust* kommer att höja intresset för kusternas undervattensmiljöer och kommer därmed också att höja intresset för att skydda dem.

✿ PAULI SNOEIJIS

Alger vid Sveriges östersjökust – en fotoflora
Anna Tolstoy & Katrin Österlund 2003. Art-Databanken, Uppsala. 282 sidor. ISBN 91-88506-28-2. Pris ca 320 kr.

Flugsvampen och människan

Ole Högbergs bok är något så ovanligt som en monografi över en enda svampart. Men inte vilken svamp som helst utan den mytomspunna röda flugsvampen *Amanita muscaria*, välkänd av alla som giftsvamp eller rent av lyckobringare i barnböcker och på julkort.

De första femtio sidorna handlar i huvudsak om etnomykologiska myter i största allmänhet och om hallucinogena svampar i Mexiko. Men vi får också ta del av Gordon Wassons teorier om den röda flugsvampen i folktron; så kunde till exempel den indiska urdrogen soma ha varit den pressade saften av röd flugsvamp och paradiset förbjudna frukt röd flugsvamp. Och varför inte! Paradiset med sin förbjudna frukt är ju en saga så vi kan väl lika gärna tro att frukten var en röd flugsvamp som ett rött äpple.

Men det räcker inte med det, här omtalas också hur religionshistorikern John Allegro, känd som författare till en bok om Dödahavs-rullarna, i en lärd bok från 1970 tror sig kunna visa att den tidigaste kristendomen var en kult centrerad kring den röda flugsvampen och att namnet Jesus bara var en täckmantel för röd flugsvamp. Flugsvampen var inte Gud, men väl Guds avbild på jorden. Även om många tog Allegros bok på allvar, så var den säkert tänkt som en saga för vuxna, skriven i vetenskaplig stil.